

A NEMZETI ÉS A GLOBALIZÁLT KULTÚRA

Minden kultúra részben megőrzi nemzeti értékeit, részben befogadja a feljé áramló értékeket. Döntő jelentőségű, hogy mit tud felkínálni egy-egy nemzet az európai integrációkban saját kultúrájából, s milyen értékű kultúrával tudja megteremteni országának kultúráját. A társadalmi, a gazdasági, a kulturális metamorfózis attól függ, hogy a társadalmi tevékenységrendszerek és intézményrendszereik milyen kultúra igénybevételével szervezik termelésüket, piacaikat, politikájukat, oktatásukat, jogrendszerüket, művészetüket, szórakozásra szánt szabadidejüket. Ma Magyarországon a kultúra képviselője és birtokbavétele a demokrácia szabályai szerint valósul meg.

Az amerikanizmus

„Európa egyre jobban hasonlít
Amerikára”
(Molnár Tamás)

Amerika Európára gyakorolt hatását jelenünkben egyetlen ország sem tudja kikerülni. A sokoldalú és erőteljes hatásrendszer megnyilvánul az életstílusban, a tömegek és az elit viszonyában, az értékek megváltozott tartalmában. Napjainkban a nemzetek a demokráciát kiterjesztik a kultúrpolitikára, s soha nem tapasztalt kulturális eredményeket produkál a tudomány is, ugyanakkor a kultúra elüzletiesedett, s ma már minden területén áthatja az üzleti szellem uniformizáló hatása.

Európa egyre jobban hasonlít Amerikához. A tömegeknek szánt amerikai kultúra egyre több eleme található meg Európában. A kultúrában is elsődlegessé vált az anyagi siker, kialakulóban van a jólét- és a tárgy-kultusz, az igazi értékeket a sablonok, a giccsek helyettesítik. Tárgyimádat és szellemi üresség hatja át a médiák erőszakos vagy behízelgő reklámtevékenységét. Az amerikanizálódott tömegkultúrát, a kommerciálódás, a mesterkéeltség, az érzélgősség (érzelmek hazudása), antiintellektualitás, az illúziógyártás, az álromantika, az ízléstelenség, a műveltséghiány, a közepszerűség, a túlfűtött erotika, a „szépen csomagolt” erkölcsstelenség, és az indulatokat felkorbácsoló erőszak jellemzi. Figyelemre méltó Molnár Tamás értékelése erről a „kultúráról”: „Az amerikai tömegkultúra nivelláló és tébolyító hatását nem a demokrácia, hanem a kapitalista kommercializmus számlájára írnam, mely manipulatív módon egységes ízlést kényszerít az emberekre, majd ezt az ízlést és „jellemzőit” eladható márkaként fogalmazza.”¹

Európa utánozza Amerikát, és az egységesülés jegyében nem csupán értéket adaptál, hanem átvesz, lemásol, terjeszt, és befogad selejtkultúrát is. A tömegkommunikáció eszközei terjesztik e selejtet, miközben elsorvasztják a regionális és a helyi kultúrákat, a múlt változatos és virágzó népi kultúráját. A médiák felelőtlenége, hogy értéktelen „kultúrákat” közvetít nagy tömegekhez. D.H. Lawrence írja: „Romlott csillogás árad belőlük; tisztességtelen sugallatok és erkölcsi kibívók olyan világképet szubkolnak, amelyekben a haladás az anyagi javak hajszolásával egyenlő, az egyenlőség az erkölcsi nivellálással, a szabadság pedig a jogalappal a vég nélküli és felelőtlen élvhajszásához.”²

Ésszerűtlen és jövőellenes, hogy kultúra címen országunk destruktív kommerszet vesz át a társadalmi átalakulás jegyében. A gyermekmesékbe, tévéjátékokba csomagolt krimik, a horrorfilmek, a szabadosságot és amerikanizmust közvetítő tévéorozatok a jövőt veszélyeztetik, és a magyar nemzeti kultúrát pusztítják. A képernyő előtt ülő, gombnyomogató gyerekek testi képességeik fejlesztési lehetősége gyengül. Egyre kevesebbet olvasnak a tanulók, helyette megismerik a szexuális aberrációkat, a bűnözők világát, a gyilkosságokat, az erőszakot, az egymással harcoló bandák világát. A drasztikum, a kultúrálatlan és túlzottan lezser viselkedés, az erkölcsi és cselekvési lazaságok, az önpusztító kultúrálatlan életmód, a humor nélküli szemléletmód, a szórakozás igénytelensége, a tömeg felelőtlenége, a nemzeti tudat- és akarathiány, a kulturális dekadencia elemeit egyaránt terjeszti az elüzletiesedett kultúrapiac. Az átalakuló országokban aggasztóvá válik az üzleti érdekek által manipulált kommersz tömeges megjelenése, mert térhódítása során gyengül az értékes és a nemzeti kultúra pozíciója. Európában ma a kulturális zűrzavar és identitáshiány következtében az országok nem találják helyüket a nagy átrendeződésben: nem ismerik fel múltjuk értékeit s jövőjük kulturális lehetőségeit és annak szerepét a világban és saját társadalmuk átalakításában.

A nemzeti és a globalizációs kultúra

„A magyar adófizető arra ad pénzt,
hogy a magyar nyelvű kultúra
megfelel színvonalú legyen...”
(Glatz Ferenc)

Az integráció és a globalizáció hatására a kommerszen kívül szabadon áramlik az országok között a kultúra is. A kultúrák kölcsönhatása a történelem során természetes és állandó jelenség volt, napjainkban azonban ez a hatás, és az általa elindított folyamatok olyan mértékben váltak uralkodóakká, hogy Európának választania kell, hogy a globalizáció folyamatában megadja-e magát az uniformizmusnak, vagy ügyel arra, hogy megőrizze saját 2000 éves kultúrájának sokféleségét.

A sokszínűséget a kisközösségek, a tájak és régiók népei és a nemzeti kultúrák sajátosságai adják. A sokféle nemzeti és nemzetiségi kultúra egymásba hatol. Az értékes helyi kultúrák nyitottan adaptálják a világ kultúráját, de egyúttal mások számára is hozzáférhetővé teszik saját lokális és a regionális kultúrájukat. A kultúrák áramlásának alapvető feltétele egymás nyelvének és a művészetek jelrendszerének elsajátítása, a gazdasági kapcsolatok megszervezése, az országok egészének, intézményeinek és az egyes települések, családok folyamatos együttműködése. A tudományok a helyi kultúrák sajátosságait éppen úgy feltárják, mint a közös regionális és nemzeti anyagi és szellemi értékeket.

Az oktatás-nevelés modernizációja, a különböző kultúrájú országok közoktatásának, szakoktatásának és felsőoktatásának kapcsolatrendszere a helyi értelmiség felkészültségétől, az elit és az általános kultúra befogadásától és gyarapításától függ első sorban. Az oktatásban sem válhat szét az elit- és a tömegoktatás. „Ha a tudományos értelmiség nem korszerűsítene állandóan a helyi regionális műveltséget – például informatikai vagy a világra kiterjedő gazdasági ismeretekkel, és ezeket nem hozza

¹ Molnár Tamás: Az értelmiség alkonya. Akadémiai K., Bp. 1996. 256. p.

² Roberts, M: Európa története 1900-1973. Az új barbárság kora? Akadémiai K., Bp. 1992. 255. p. (A szerző idézi D. H. Lawrence álláspontját)

be a magyar anyanyelvű kultúrába, akkor... a magyar anyanyelvű kisgyermek hátránnyal indul a nagy nemzeti kultúrákhoz tartozó gyermekekkel szemben.”³ állítja Glatz Ferenc.

A népi kultúra az adott település társadalmi, gazdasági közegére épül. „A települést az egyes ember társadalmi létformájának kell tekinteniünk. Jelenünkben a kis- és nagytelepülések egyaránt az új integráció jegyében szervezik életüket...”⁴ Száraz György írja: „Hiszek a kisközösségek, az etnikai, nyelvi kulturális különbségek összetertő és megtartó erejében. Hiszem, hogy ezek fennmaradása az egész emberiség közös érdeke, mert nélkülik az élet dehumanizálnának.”⁵ Településenként és tájanként (vidékenként) eltérő módon alakul a nép kultúrája, mely a ma kultúrájára is hatással van. Elősegíti a múlt helytörténetének, népszokásainak és művészetének megismerését. A néphagyományok élményt, tapasztalatot nyújtanak a jelen tennivalóinak elvégzéséhez, a lokálpatrióta identitás megalapozásához.⁶ A népi kultúrában benne foglaltatik a nép tudása, amely évszázadok során halmozódott fel: a tárgyi- és szellemi folklór, a népköltészet, néphit-, szokás- tánc-zene és díszítőművészet, a népi életmód és a gazdálkodás rendje.

A táj kultúráltságáról (kultúrájáról) Géczy János így ír: „Ha manapság helyszínt keres a maga és szerettei életéhez az európai kultúrájú ember, akkor tájat igyekszik keresni és teremteni... A táj az emberi kultúra minden irányába futó kapcsolatai miatt képez (szüntelen változó) egységet, s nem más mint közvetítő a rész és az egész között.”⁷ A kistérségek régiókká szerveződnek (a szó jelentése övezet, meghatározott területi egység, táj, tájegység). Előre prognosztizálható, hogy a régiók a jövőben is megőrzik másságukat, s így időtállóvá válik szelektált hagyományos kultúrájuk. A határokon átnyúló régiók gazdasági együttműködésre törekednek, a civil társadalom kreatívan kezdeményező a kulturális kapcsolatok szervezésében. Pomogáts Béla írja. „A kulturális régiók a „helyi színeket” az egyetemes és átfogó igények és értékek jegyében rendezik el...”⁸ Általában nem írhatók körül állami és közigazgatási határokkal: összeköti a határ két oldalán élő magyarságot és a régióban élő különböző nemzetiségeket, népeket, kultúrákat.

A nemzeti kultúra nyújtja egy ország számára a gazdasági és társadalmi felemelkedés feltételeit. A nemzeti kultúrában benne foglaltatik a tárgyi világ, a lelki, erkölcsi, esztétikai értékrendszer, a szabadidő eltöltésének, a szórakozásnak, a viselkedésnek kialakult módja. Egy nemzet kultúrája nem egységes, megtalálható benne a magaskultúra (tudomány, művészet, reprezentatív és sajátos értékrendszer), az ellenkultúra, a tömegkultúra. Az értékek sorában helyet kapnak a kulturális produktumok, a megőrzött hagyományok, a befogadott nemzetközi kultúra, a nyelvvédelem, nemzeti irodalom, képző- és zeneművészet, stb. A nemzeti kultúrán nyugszik a nemzeti identitás, s a nemzethez kötődés egyúttal a nemzeti kultúrához kötődést jelenti. Bayer József szerint „a magyar nemzet önazonossága teljességgel történeti és kulturális termék, és nem valami ezeréves faktum”. A nemzeti öntudat Európa globalizációja során akkor alakul előnyösen, ha nem csap át etnocentrikus ön-

túlbecsülő nacionalizmusba, s értéknek tartja más országok kulturális sajátosságait is. Magyarország kultúrájának és azonoság tudatának gazdagodását a jövőben új források biztosíthatják, ha a széles integrációban – Európa sokszínűségét erősítve – magas szinten képviselik a nemzeti kulturális értékeket, s kiépítik a kultúrák cseréjét, lehetővé teszik a nemzetiségi kultúrák érvényesülését. A kultúra hatására formálódhat a jövőben a szélesebb horizontú *Európa-tudat*, melynek alapja a kultúrák sokszínűségében rejlik.

3 Magyar Nemzet: 1996. november 16. 17. p.

4 Laczkó László: Néhány gondolat a településirányításról Magyar Közigazgatás 1995/11. sz. 33-35. p.

5 Száraz György: Történelem jelenidőben, Magvető K. Bp. 1984. 359. p.

6 Csepeli György: Kultúra és identitás. Fókusz 1995/november 18. p.

7 Géczy János: A táj. Iskolakultúra 1996/3. sz. 45. p.

8 Pomogáts Béla: Kárpát-medencei körséta. szalon K., Bp. 1995. 113., 118-119. p.